

Z jednání semináře vyplynuly následující hlavní závěry:

- problematice vytváření a využívání soustav vědeckotechnických a sociálně ekonomických informací v sociologii a ve společenských vědách vůbec by bylo účelné věnovat širší a systematictější pozornost jak na odborných setkáních informatiků, tak i při jednáních sociologů a pracovníků ve společenských vědách;
- v zájmu větší efektivity informačních systémů v sociologii by bylo třeba vypracovat a uplatňovat způsoby systematické výchovy uživatelů k práci s odbornými informacemi a metody jejich seznamování s možnostmi informačních systémů a pracovišť;
- v oblasti faktografických informací pro sociologii by bylo třeba systematicky usilovat o standardizaci a koordinaci metod a obsahových prvků, o vytvoření bank (archivů) sociálních dat, o rozvinutí a systematizaci metod i praxe sekundárního využití existujících databází;
- trvale je nezbytné věnovat pozornost zdokonalování informací pro sociální politiku, řízení a plánování sociálních procesů na všech úrovních.

Michal Illner
František Hollmann

Zpráva o soutěži mladých pracovníků Ústavu pro filozofii a sociologii ČSAV o nejlepší vědeckou práci

Na základě společné dohody mezi Československou akademií věd a Ústředním výborem SSM o podpoře tvůrčí aktivity mladých pracovníků v oblasti základního výzkumu byl v Ústavu pro filozofii a sociologii uskutečněn již druhý ročník ústavní soutěže o nejlepší vědeckou práci mladých pracovníků – členů ZO SSM. Přihlášené soutěžní práce byly obhajovány před odbornou komisí na veřejné vědecké konferenci ve dnech 7. 4. a 8. 4. 1982. Do soutěže bylo letos sice přihlášeno méně prací než v minulém roce, avšak pokud jde o kvalitu, lze zaznamenat vzestupnou tendenci. Zcela novým prvkem byla účast svazáckých oponentů, jimž byl svěřen úkol kriticky zhodnotit všechny soutěžní tituly.

Vedení ústavu jmenovalo pro celkové hodnocení odbornou komisí ve složení: doc. dr. M. Huláková, DrSc. (vedoucí komise), dr. J. Černý, CSc., dr. J. Vítečková, CSc., ing. M. Míček, CSc., dr. J. Vlácil, CSc., dr. M. Mráz a ing. K. Mráček, CSc. (jako zástupce výboru ZO SSM). Komise posuzovala všechny přihlášené práce z hlediska jejich přínosu a významu pro řešení daného úkolu Státního plánu základního výzkumu, původnosti výsledků, úrovně odborného zpracování, schopnosti autorů odpovídat na diskusní otázky a v neposlední řadě též z hlediska úrovně ústní prezentace a obhajoby práce.

Jednání konference probíhalo v neformální atmosféře za hlubokého zájmu všech přítomných. Kolem některých problémů se rozvinula velmi bohatá a plodná diskuse. Všechny práce byly doporučeny k publikaci. Jako nejzdařilejší byly komisí hodnoceny příspěvky E. Rendlové a M. Pauzy.

Příspěvek E. Rendlové *Rekreace a její úloha ve formování způsobu života městského obyvatelstva* se zabývá problematikou víkendů a dovolených městského obyvatelstva. (Byl publikován v č. 2/1981 Sociologického časopisu.) Kladem je dobrá provázanost teoretické části s empirickým výzkumem. Vzhledem k tomu, že podíl rekreace ve způsobu trávení volného času je významný a lze předpokládat jeho další růst, bude stále více aktuální se touto problematikou hlouběji zabývat a zkoumat ji z více zorných úhlů.

Zdařilá je práce M. Pauzy *Problém vědeckého poznání v českém filozofickém myšlení přelomu XIX. a XX. století*. Rozvíjí československé historicko-filozofické myšlení a její aktuálnost tkví především v tom, že zachycuje kořeny společenského vědomí. Autor upozorňuje, že zatímco v evropském myšlení druhé poloviny devatenáctého a počátku dvacátého století nacházíme dva hlavní směry úsilí o zvědečení filozofie, dialektický a historický materialismus na jedné straně a různé varianty idealistické filozofie na straně druhé, v českém prostředí přelomu století jsou obdobné diskuse vedeny především na půdě idealistického světového názoru a pozitivistické filozofie. Autor dále poukazuje na velký vliv evropských pozitivistů poloviny devatenáctého století na českou filozofii a na výrazný ideologický vliv masarykismu. Všimá si i silného vlivu nacionalismu a austromarxismu, a konečně věnuje pozornost marxistickému myšlení průkopníků socialismu, kteří předkládají marxismus jako exaktní metodu vědeckého poznání charakteru kapitalistické společnosti a zároveň nástroj radikálního řešení nejnaléhavějších hospodářských a společensko-politických problémů.

J. Honcák v příspěvku *K některým otázkám problematiky typu a typologie ve společenských vědách, se zvláštním zřetelem k sociologii* vidí v typologii jakýsi spojovací bod mezi empirií a teorií. Upozorňuje však na problematičnost otázky typologického přístupu a na spornost samostatného pojmu typu, zvláště ve společenských vědách. Jde o problematiku zajímavou, i když složitou, a je pochopitelné, že autor nemohl dát zcela jednoznačné odpovědi na všechny otázky, které si vytyčil. Předložil však důkladnou a podrobnou analýzu dané problematiky.

Význam studie H. Jeřábka *Problém měření v marxisticko-leninské sociologii* tkví především v tom, že se zdá být důležitým krokem na cestě k výstavbě teoretické, marxisticko-leninské koncepce měření, založené na dialekticko-materialistické teorii poznání. Autor rozlišuje tři rozdílné přístupy k problému měření ve společenských vědách: přístup prakticko-metodický, teoreticko-metodologický a filozoficko-gnozeologický, neboli dialekticko-materialistický, který zkoumá metodu měření jako součást procesu poznání. Snaží se odpovědět především na otázky, které výsledky teoreticko-metodologické analýzy měření je možno využít a rozvinout v dialekticko-materialistickém přístupu k problému měření, což je bezesporu při dané tematice jedna z nejzákladnějších otázek.

P. Kofátek předložil k posouzení příspěvky dva. První má název *K některým problémům filozoficko-logického výkladu kategorie věci*. Autor si v něm klade otázku, jaké místo zaujímá kategorie věci v dialektickomaterialistickém výkladu povahy bytí a v souvislosti s tím se zabývá i problémem jejího logického posuzování (logické interpretace tvrzení o věcech). Dialektickomaterialistické pojetí věci zakládá především na pojmu konkrétní identity. Z tohoto hlediska je konfrontuje s jinými přístupy (Russell) a všimá si jeho historicko-filozofických předpokladů (Kant, Hegel). Prokazuje dobrou znalost dané problematiky a inspiruje diskusi.

Druhý příspěvek *Rozlišení dvou rovin myšlení v Kantově teorii logických forem* byl napsán k příležitosti 200. výročí vydání *Kritiky čistého rozumu* I. Kanta. Zabývá se filozofickými předpoklady, logickými aspekty a aktuálním významem Kantova rozlišení rozvažování (Verstand) a rozumu (Vernunft) a výkladu jejich logických funkcí. Zvláštní pozornost je přitom věnována Kantově dedukci kategorií, transcendentálních idejí a rozpornému pojmu věci o sobě. Do rozboru je zahrnuta i Hegelova kritika Kanta. Jedná se o problematiku, která je v naší literatuře poměrně málo zpracována. Práce je příspěvkem k dalšímu rozpracování základních problémů materialistické logiky.

Studie J. Velka *Ke vztahu hodnot, potřeb a zájmů* vychází při výkladu jmenovaných kategorií z marxistické interpretace společenské praxe jako jednoty přetváření materiálně předmětné skutečnosti a utváření lidské subjektivní skutečnosti. Je vysoce aktuální zvláště v dnešní době, kdy se v souvislosti s vědeckotechnickou revolucí a nástupem socialistického společenského řádu vedou rozsáhlé diskuse o nutnosti reorientace a přeměny hodnot, potřeb a zájmů. Může sloužit především jako teoretické východisko pro podobné diskuse. U autora je nutno ocenit dobrou orientaci v problematice.

Ve statí M. Znoje *Toulminova kritika racionality more geometrico* jsou rozebrány a kriticky hodnoceny základní myšlenky Toulminovy evoluční koncepce vědy. Autor vyzdvihuje Toulminovu zásluhu na tom, že se do epistemologie dostaly problémy, které jsou z hlediska dalšího vývoje vědy, lidské společnosti a kultury aktuální, avšak zároveň poukazuje na neudržitelnost jeho filozofických stanovisek. Je nutno ocenit, že Toulmin je jedním z mála buržoazních epistemologů, kteří se zamýšleli nad souvislostí vědy se společenskou praxí; na druhé straně však nelze nevidět scientistickou omezenost celé jeho koncepce. Práce je po obsahové stránce velmi dobře zpracována.

Celkově lze říci, že soutěž je nesporně stimulující pro další vědeckou činnost mladých pracovníků a přispívá k vytváření atmosféry pro tvořivou diskusi. S uspokojením lze konstatovat, že se podařilo — jako v prvním ročníku — úspěšně splnit hlavní cíl, tj. podporovat a podporovat tvůrčí aktivitu mladých při řešení úkolů základního výzkumu a prohlubovat kvalitu jejich práce. Lze si jen přát, aby se příštího ročníku soutěže zúčastnilo více soutěžících a aby kvalita příspěvků zaznamenala opět vzestupnou tendenci.

Petr Pavlík